

Juris Vilums (Latvejis Republikys Saeima)
SATVERSMIS 3. PANTS - JUOĪVĪŠ DZEIVĒ CI JUOIZSLĀDZ

Atslāga vuordi: *Satversme, regioni, ekonomika.*

Latvejā asam planavuošonys dokumentu raksteišonys „čempioni“. Pieteits ir daudz i gona smolkai – vaļsts atteisteibys plāni, regionu programys, vaļdeibu reiceibys plāni, ministreju darbeibys pamatnūstuoðnis, regionu reformys, pošvaļdeibu apvīnuošonys, puorrūbežu sadarbēibys programys i t. t. Ratai kuram nu itim dokumentim ir skaidra struktura atbylstūši Latvejis Republikys Satversmē iraksteitajam 3. pantam: „Latvejis vaļsts teritoreju storptautyskūs leigumūs nūšaceitajūs rūbežūs sastuoda Vydzeme, Latgola, Kūrzeme i Zemgale“. Redziņš, ka vaļsts konstitucejis 3. pants ir tikai liriska atkuope, tikai kai poruods viesturei i folklorai, nav objektivs.

Lai kuru vaļsts ci pošvaļdeibu kūpeigi izstruoduotu dokumentu vārtūs, ir svareigi jimā redzēt sasaisti ar Latvejis vaļsts pamata lykumu – ekonomiskūs ruodeituoju statistika, vaļsts istuožu darbeibys struktura, pošvaļdeibu sadarbēiba, vaļsts budžeta sadale, pat Kulturkapitala fonda darbeiba i c. – tam vysam ir vajadzēigs skaidrys regionals kontrolis grizums i attīceigs koordinēšonys mehānisms.

Vydzemei, Latgolai, Kūrzemei i Zemgalei vys vēļ nav eisti styprys puorstuovņiceibys vaļsts puorvaļdis strukturā. Kotrai vaļsts istuodei ir sovs, strukturvīneibu izvītuojumā baļsteits, īdalejums (Zīmeļaustrumvydzeme, Dīnvydrītumkurzeme, Vydslatgola i tml.) i ratai kod itaidi atseviški radeitī „regioni“ sakreit ar cytys istuodis kabinetūs izdūmuotuo īdalejuma rūbežim.

Nav Satversmē ni Lelūs piļsātu asociacejis, ni Latvejis Pošvaļdeibu savīneibys, ni 109 nūvodu, ni rajonu, ni Baļtejis jūrys pikrastis ci Austrumu pīrūbeža regiona, ni „Reigys storptautyskuos konkurētspejis“, nav tī ari nikuo par „9+21“ atteisteibys centrim.

Pyrma „padsmīt“ godu tyka izveiduotys regionu atteisteibys agenturys, paralelai ar lykumu tyka aizvastys regionu atteisteibys padūmis, kas niu jau montoj nūšaukumu „planavuošonys regions,“ ?. Itymā vierzīnī dareitais, koč i napiļneigs, vysvaira tyvojās jiedziņam regionaluo atteisteiba, koč ari planavuošonys regionim pavysam navīglai „izsist vītu zam saulis“ (skaiti – vaļsts budžeta i Eiropys fondu gūdeiga sadalejuma).

1917. godā Latgolys kongresūs i piec tam ari Satversmis sapuļcē tyka runuots par regiona autonomūs funkceju saglobuošonu ci pošpuorvaļdi. Juoatzeimej, ka tūlaik i niu terminu „autonomeja“ lītoj ar cytaidu nūzeimi. Par „separatīsmu“ vysaidu olūtu ībaidātajim pruotim ir juoatguodynoj, ka niu jau vaļsts lykumdūšonā iraksteitys i uzskaitēitys „pošvaļdeibu autonomuos funkcejis“, i tys nav radejs nikaidu draudu Latvejis drūšēibai.

Kū precizuok i skaidruok nūšaceisim regionu vītu iz pīršku, tū vīgļuok rysynojamys byus daudzys vaļsts problemys, tymā skaitā ekonomiskuos. Stypri regioni ir styprys Latvejis vaļsts pamats!